

health

Department:
Health
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

DIPOTŠIŠO TŠEO DI BOTŠIŠWAGO KA MEHLA KA POLOKEGO YA MEENTO LE DITLAMORAGO TŠA YONA TŠE ŠORO

Phapano ke efe magareng ga meento yeo e ngwadišitšwego le meento yeo e ‘dirišwago nakong ya tšhoganetšo’?

Mo dinakong tšeo di tlwaelegilego, o ka šomiša moento ge feela moento woo o ngwadišitšwe le ba Setheo sa Taolo ya Ditšweletšwa tša Maphelo sa Afrika Borwa (SAHPRA). SAHPRA e tla ngwadiša moento ge feela:

- diteko ka moka tša mabapi le tša maphelo di dirilwe; le
- ge ba tsinketše tshedimošo ka moka go tšwa ditekong go bona ge eba moento o bolokegile, ke wa boleng bja godimo ebile o šoma ka go phethagala

Nakong ya tšhoganetšo, go swana le ka leuba la *COVID-19*, SAHPRA e ka dumelela moento woo o sego wa ngwadišwa gore o šomišwe nakong ye itseng (tumelelo ya go o šomiša nakong ya tšhoganetšo). Se se direga ge go na le tshedimošo yeo e lekanego yeo e dirago gore SAHPRA e be le tshepo ya gore moento o bolokegile ebile o šoma ka go phethagala, efela tshedimošo yeo e se yeo e lekanego go ka fihlelela dinyakwa tša gore moento wo o ngwadišwe ka botlalo.

Naa moento wa J&J o santše o le ka fase ga diteko tša maphelo?

Aowa. Diteko tša maphelo tša moento wa J&J di dirilwe gomme bjale o ngwadišitšwe le ba SAHPRA. J&J e tla tšwela pele go o tsinkela gomme e iše tshedimošo go ba SAHPRA gore ba bee leihlo polokego ya moento wo.

Naa goreng meento ya go tšwa China e dumeletšwe ka pelapela efela ya J&J yona e tšeere nako bjalo? A e ka ba lebaka la se ke kamano yeo mmušo o nago le yona le naga ya China?

Ba *CoronaVac* (moento wa China) ba be ba šetše ba feditše ka diteko tša maphelo ge ba tla dira dikgopelo go ba SAHPRA gore ba fetiše moento. Ba J&J bona ba be ba sa hloka go feleletša legato la boraro la diteko tša maphelo pele moento o ka fetišwa. SAHPRA e ikeme, ga e ka fase ga mmušo. Ke feela meento yeo e fetišitšwego ke SAHPRA e ka šomišwago, efela mmušo o rwele maikarabelo a go tšea sephetho sa gore ke moento goba meento efe yeo e tlo abjago bjalo ka karolo ya mananeo a meento.

Ke moento ofe (J&J goba Pfizer) woo o lego o mokaonekaone?

Bobedi meento ye e bolokegile gomme e tla go šireletša gore o se lwale kudu, o se amogelwe bookelong goba wa hlokofala ka baka la *COVID-19*. Ditlamorago tša go tšwa go J&J le Pfizer di a swana. Ke tša magareng ebile di a timelela mo matšatšing a go se fete a mararo. Ka go realo, moento o mo kaonekaone ke woo o lego gona ebile o tla hlabelwago ka ona pele.

Naa go a hlokega gore ke entelwe ge eba nkile ka fetelwa ke *COVID-19* peleng? Naa mmele wa ka o ka se kgone go lwantšhana le bolwetši ka boona ntle le gore o itemogele ditlamorago tša moento?

Bohlatse bo bontšha gore go ikarabela ga mmele wa gago ge o bolawa ke *COVID-19* ga go na maatla ebile ke ga nakwana go feta go ikarabela go moento. Go hwetša moento go tla go fa mašole a mmele ao a tiilego ebile a swarelelago. Ditlamorago tša moento ke tša magareng, ebile di timelela ka letšatši go ya go a mabedi, mola go lwatšwa ke *COVID-19* go ka dira gore o amogelwe bookelong goba o hlokofale.

Goreng nako ya go entelwa la mathomo le la bobedi ka Pfizer e okeditšwe?

Nako ya gare ga meento ya Pfizer e okeditšwe ka ge bjale go na le bohlatse bja gore ge o ka hlabelwa mo nakong ya matšatši a 42 morago ga go hlabelwa la mathomo, go ikarabela ga mmele wa gago go tia le go feta ebile go swarelela go feta ge nako e be e le e nnyane.

Naa batho bao ba nago le malwetši ao a sa folego a bjalo ka madi a magolo ba ka entelwa?

Batho bao ba nago le malwetši ao a sa folego a bjalo ka madi a magolo, bolwetši bja pelo le bja swikiri ba kotsing e kgolo ya go fetelwa ke *COVID-19* gašoro. Ka go realo, ba tla thušega

kudu ge ba ka entelwa. Ba swanetše ba be ba netefatše gore bolwetši bja bona bo bewa ka tlase ga taolo, ba ya go yo hlolwa kgafetšakgafetša ke dingaka tša bona ebile ba nwa dihlare tša bona. Ge eba ga o na bonnete mabapi le bolwetši bja gago, gona boledišana le ngaka ya gago.

Ke na le dika tša COVID-19 – naa go bolokegile gore nka entelwa?

Ga se wa swanela go entelwa ge eba o na le dika tša COVID-19; bokaone o ye ditekong. Ge eba o na le COVID-19, o swanetše o eme tekano ya matsatši a 30 morago ga ge o fodile pele o ka entelwa.

Naa go ba le aletši go moento go kotsi gakaakang?

Go ba le aletši e šoro go moento ga go ke go eba gona. Ke ka fao batho KA MOKA ba swanetšeng ba be ka lefelong leo ba bewago leihlo nako ya metsotso e 15 go netefatša gore ga ba be le aletši e šoro.

Go batho bao ba nago le dialetši, ke bafe bao ba sa SWANELAGO go entelwa?

- 1) Batho bao ba nago le histori ya go ba le aletši go ye nngwe ya metswako ya ka gare ga moento.
- 2) Batho bao ba nago le aletši go motswako wa *polyethylene glycol* (PEG) ga se ba swanela go hlabela moento wa Pfizer ka ge o le gona ka moentong woo.
- 3) Batho bao ba bilego le aletši e šoro morago ga go hlabela la mathomo ba se ke ba yo hlabela moento woo la bobedi.

Ge eba o kile wa ba le aletši go moriana goba moento gomme o se na nnete ya gore ke motswako ofe o hlotšeng seo, gona boledišana le ngaka ya gago pele o ka yo entelwa.

Go batho bao ba nago le dialetši, ke bafe bao ba swanetšeng ba boledišane le dingaka tša bona pele ba ka yo entelwa?

Batho bao ba nago le histori ya dialetši go meento e mengwe goba dihlare ba swanetše ba boledišane le dingaka tša bona pele go tseba gore ke motswako ofe woo o hlotšego aletši. Ngaka e tla go botša ge eba go bolokegile go entelwa. Ge ngaka ya gago e ka re o entelwe empa o kile wa ba le aletši e šoro go moento peleng, gona o swanetše o entelwe bookelong gomme o bewe leihlo metsotso e 30 morago ga go entelwa. Ge eba ga se wa ba le aletši e

šoro, o ka no ya go entelwa lefelong la go entela leo le tlwaelegilego, efela o swanetše o bewa leihlo metsotso e 30 morago ga go entelwa go netefatša gore ga o be le aletši.

Naa go bolokegile go entelwa ge eba o na le aletši go mae?

Ee. Ga go na moento wa *COVID-19* woo o nago le proteini ya mae. Le ge go le bjalo, o tla swanela ke go bewa leihlo metsotso e 30 morago ga go entelwa, e sego e 15 yeo e tlwaelegilego, ka ge o ena le histori ya dialetši.

Ke kwele ka batšofadi bao ba hlokofalago morago ga go entelwa. Naa moento o bolokegile go batšofadi?

Moento o bolokegile ebile o šoma ka go phethagala go thibela go fetelwa gašoro ke bolwetši bja *COVID-19* le lehu la go hlolwa ke bjona. Ka meento e, re šetše re bona go fokotšega kudu ga mahu a go hlolwa ke *COVID-19* go batšofadi ka dinageng tše ntši.

Goreng batho ba bangwe ba e sa fetelwa ke *COVID-19* mo nakong ya go se fete beke tše pedi morago ga go entelwa?

Go tšea beke tše pedi morago ga go entelwa gore mmele o kgone go aga mašole a mmele. O ba yoo a 'entetšwego ka botlalo' morago ga matšatši a 30 o entetšwe ka moento wa J&J goba beke tše pedi morago ga go entelwa la bobedi ka moento wa Pfizer. Ge go ka diragala gore o be fao go nago le kokwanahloko pele o ka ba 'yoo a entetšwego ka botlalo', gona o ka tsenwa ke bolwetši bjo.

Se sengwe gape ke gore ge o ka tsenwa ke *COVID-19* matšatši a se makae morago ga go entelwa, go ra gore e be e šetše e go tsene le pele o yo entelwa.

Moento ga o thibele ka botlalo go fetelwa ke *COVID-19* le ka morago ga ge o le 'yoo a entetšwego ka botlalo', efela o fokotša phetelo e šoro ya *COVID-19*, go robala bookelong le lehu la go hlolwa ke yona.

Naa moento o ka hlola bolwetši bja *COVID-19*?

Go meento yeo e šomišwago ka Afrika Borwa, ga go na woo o nago le kokwanahloko ya go hlola *COVID-19*. Ka fao, moento o ka se go fetetše ka *COVID-19*.

Naa moento wa Pfizer o ka go hlolela go ruruga ga pelo? Naa o bolokegile go ka hlabelwa batšofadi?

Mo mabakeng a se makae, dingaka di humane go na le go ruruga ga pelo go masogana ao a hlabelwa moento wa *Pfizer*. Tše ke ditlamorago tše di sa bego gona gakaalo, gomme di bonagala gantši morago ga go hlabelwa la bobedi ka moento woo. Dika tše di tlwaelegilego ke bohloko kgareng, go palelwa ke go hema le go betha ka maatla ga pelo moo go sa tlwaelegago (e pompa ka lebelo, e a kibakiba goba e a thebatheba). Dika tše gantši ke tša magareng ebile di ka alafega, gomme morago ga fao motho a fola. Ka fao batho ba swanetše ba lemoge dika tše gomme ba nyake thušo ya tša maphelo ka pela.